

КАДАР А.М.,

аспірант кафедри міжнародного

та європейського права

*(Державний університет «Київський
авіаційний інститут»)***УДК 341.24; 341.231.14****DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.2.70>****ПРИНЦИП ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ МИРНИМИ ЗАСОБАМИ:
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ**

Історично склалося так, що держави користувалися прерогативою вирішувати спори між собою у будь-який спосіб, який вони вважали за доцільний, включаючи як мирні, так і силові засоби. Однак поступово, під впливом розвитку міжнародно-правових норм, ідеї обмеження війни як інструменту політики та утвердження ідеалів колективної безпеки, цей підхід еволюціонував. Прийняття у 1899 році Міжнародної конвенції про мирне вирішення міжнародних спорів, що заклала основи інституційного арбітражу, а згодом діяльність Ліги Націй та створення Постійної палати міжнародного правосуддя заклали підвалини сучасної концепції мирного врегулювання спорів. Створення Організації Об'єднаних Націй і закріплення у Статуті імперативних положень щодо заборони застосування сили, за винятком самооборони або санкції Ради Безпеки, ознаменувало принципову трансформацію правового регулювання міждержавних відносин. Стаття 2(3) Статуту ООН встановила універсальний обов'язок держав вирішувати свої спори мирними засобами, не піддаючи загрози міжнародний мир і безпеку. Стаття 33 визначила широкий спектр можливих способів врегулювання: переговори, обстеження, посередництво, примирення, арбітраж, судовий розгляд, а також інші мирні засоби за власним вибором держав. Застосування цих процедур стало важливим елементом сучасної практики міжнародного права, а свобода вибору засобу врегулювання спору визнається однією з основних гарантій державного суверенітету. У міжнародній юриспруденції неодноразово підкреслювалося, що мирне врегулювання є як договірним, так і звичаєво-правовим зобов'язанням, що може навіть набувати статусу *jus cogens*. Принцип мирного вирішення спорів передбачає поєднання політичних, дипломатичних та судових механізмів, кожен з яких має свої переваги та особливості. Переговори залишаються первинною і найбільш гнучкою формою, яка забезпечує автономію сторін і зменшує витрати, тоді як арбітраж і судове врегулювання характеризуються обов'язковістю рішень та правовою природою процедур. Зокрема, важливою є практика Міжнародного Суду ООН, який у своїх рішеннях наголошує, що держави зобов'язані добросовісно прагнути до врегулювання спору мирними засобами. Разом із тим, навіть за наявності широкої договірної та інституційної бази, мирне вирішення спорів стикається із суттєвими викликами: розбіжністю політичних інтересів сторін, недовірою до міжнародних процедур, а також обмеженими механізмами примусу до виконання рішень. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю удосконалення договірних інструментів, підвищення ефективності посередництва, примирення та арбітражу, а також забезпечення належної реалізації обов'язку держав діяти добросовісно при виборі способів вирішення спорів. Узагальнення історичних та сучасних підходів до реалізації принципу мирного врегулювання міжнародних спорів дозволяє дійти висновку, що цей принцип

є наріжним каменем підтримання міжнародного миру, стабільності та розвитку співпраці, а також важливою запорукою верховенства права у міжнародних відносинах.

Ключові слова: міжнародний спір, мирні засоби, врегулювання спорів, питання реалізації, самооборона, Організація Об'єднаних Націй.

Kadar A.M. The principle of resolving international disputes by peaceful means: problematic aspects of implementation

Historically, states enjoyed the prerogative to resolve disputes between themselves in any manner they deemed appropriate, including both peaceful and coercive means. However, under the influence of the evolving norms of international law, the idea of limiting war as an instrument of policy, and the affirmation of collective security ideals, this approach gradually evolved. The adoption of the 1899 Convention for the Pacific Settlement of International Disputes, which laid the foundations for institutional arbitration, followed by the activities of the League of Nations and the establishment of the Permanent Court of International Justice, provided the basis for the modern concept of peaceful dispute settlement.

The establishment of the United Nations and the enshrinement of imperative provisions in its Charter prohibiting the use of force—except in self-defense or as authorized by the Security Council—marked a fundamental transformation in the legal regulation of interstate relations. Article 2(3) of the UN Charter established a universal obligation for states to settle their disputes by peaceful means, in a manner that does not endanger international peace and security. Article 33 sets out a wide range of dispute settlement methods, including negotiation, inquiry, mediation, conciliation, arbitration, judicial settlement, and other peaceful means of the parties' own choosing.

The use of these procedures has become a key element of contemporary international legal practice, and the freedom to choose the means of dispute resolution is recognized as one of the essential guarantees of state sovereignty. International jurisprudence has repeatedly emphasized that peaceful dispute settlement is both a treaty-based and customary obligation, which may even attain the status of *jus cogens*.

The principle of peaceful dispute settlement involves a combination of political, diplomatic, and judicial mechanisms, each with its own advantages and characteristics. Negotiation remains the primary and most flexible form, ensuring the autonomy of the parties and minimizing costs, whereas arbitration and judicial settlement are characterized by the binding nature of decisions and the legal framework of the procedures.

In particular, the practice of the International Court of Justice (ICJ) is significant, as its judgments emphasize the obligation of states to make a genuine effort to settle disputes peacefully. Nevertheless, despite the existence of a broad treaty and institutional framework, peaceful settlement of disputes faces substantial challenges: diverging political interests of the parties, mistrust in international procedures, and limited enforcement mechanisms for decisions.

The relevance of this study stems from the need to improve treaty instruments, enhance the effectiveness of mediation, conciliation, and arbitration, and ensure the proper implementation of the obligation of states to act in good faith when choosing methods for dispute resolution.

Summarizing both historical and contemporary approaches to the implementation of the principle of peaceful settlement of international disputes allows the conclusion that this principle is a cornerstone of maintaining international

peace, stability, and cooperation, as well as a key guarantee of the rule of law in international relations.

Key words: *international dispute, peaceful means, dispute settlement, implementation issues, self-defense, United Nations.*

Постановка проблеми. Наразі неспроможність ефективного вирішення міжнародних спорів мирними засобами через проблемні аспекти реалізації принципу вирішення міжнародних суперечок мирним шляхом *полягає у:* відсутності механізмів примусового виконання рішень: деякі країни можуть не дотримуватися укладених міжнародних угод або рішень судових організацій, оскільки відсутні ефективні механізми примусу до виконання; політичному впливі: політичні інтереси та геополітичні зв'язки можуть перешкоджати об'єктивному вирішенню міжнародних суперечок мирним шляхом, що ускладнює процес медіації та дипломатичного урегулювання; недостатній довірі між сторонами: недовіра між країнами може перешкоджати діалогу та співпраці у вирішенні міжнародних спорів мирними засобами, що призводить до втрати часу та ресурсів; складності процедур: сам процес вирішення міжнародних спорів мирними засобами може бути вкрай складним та тривалим через необхідність врахування багатьох факторів та інтересів різних сторін; відсутності єдиного стандарту, що може ускладнити процес та призвести до нерівності у вирішенні різних конфліктів. Відтак, важливо знайти шляхи вирішення цих проблемних аспектів та покращення механізмів вирішення міжнародних спорів мирними засобами для забезпечення сприятливої міжнародної співпраці та безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження в сфері мирного вирішення суперечок підкреслюють важливість даного питання на міжнародному рівні. Багато публікацій за даною тематикою знайшли своє відображення в роботах таких вчених: О. Мартин, З. Тропін, І. Патлашинська, К. Гарбар, В. Плотко, Д. Демидов та інші.

Метою дослідження є визначення проблемних аспектів реалізації принципу вирішення міжнародних спорів мирними засобами. Це може включати аналіз ефективності міжнародних договорів, діяльність міжнародних організацій у врегулюванні конфліктів, а також перешкоди та виклики, які стоять перед процесом мирного врегулювання спорів. Дослідження може зосереджуватися на різних аспектах, таких як правові, політичні, економічні та соціальні фактори, що впливають на успішність таких процесів.

Виклад основного матеріалу. Міжнародна конвенція про мирне вирішення міжнародних спорів 1899 року (також відома як Гаазька конвенція I 1899 року) була першим міжнародним договором, який кодифікував принцип мирного врегулювання спорів. Ця Конвенція була одним з трьох договірних документів, які стали відчутними результатами Гаазької мирної конференції 1899 року, організованої за наказом російського царя Миколи II з метою скорочення та обмеження використання зброї у війні та створення більш широких рамок миру між державами [1]. Хоча багато з більш широких цілей Конференції не були досягнуті, одним з довготривалих внесків Конференції стало прийняття Конвенції про мирне врегулювання міжнародних спорів на Тихому океані, яка створила Постійну палату третейського суду (ППТС). За цим послідувала Гаазька мирна конференція 1907 року, в якій взяли участь 44 держави, прийняли Гаазьку конвенцію 1907 року і підтвердили принцип мирного врегулювання спорів [1]. Хоча жодна з цих двох конвенцій не накладала на держави обов'язкового зобов'язання вирішувати спори мирними засобами, Гаазькі конвенції 1899 і 1907 років стали першими міжнародними зусиллями в новітній час, спрямованими на інституціоналізацію справи мирного врегулювання спорів.

Після масштабних руйнувань, спричинених Першою світовою війною, була створена Ліга Націй для вирішення питання війни. Хоча заборонити війну як інструмент політики не вдалося, було досягнуто згоди щодо необхідності звести до мінімуму ймовірність того, що країни вдаватимуться до війни. Цього намагалися досягти двома шляхами. По-перше, заохочуючи держави роззброїтися або взяти на себе зобов'язання щодо політики роззброєння,

а по-друге, інституціоналізувати принцип мирного врегулювання спорів у міжнародному праві та відносинах. Крім того, Ліга також створила механізм колективної безпеки для захисту територіальної цілісності своїх членів від агресії [2].

Стаття 12 Статуту Ліги Націй зобов'язувала держави передавати свої суперечки на судовий або арбітражний розгляд або на розгляд Ради і забороняла вдаватися до війни протягом трьох місяців після винесення рішення, арбітражу або доповіді. На додаток до зазначеної статті, статті 13, 14, 15 і 17 Пакту Ліги також стосувалися врегулювання спорів [2].

Женевський протокол про мирне врегулювання міжнародних спорів 1924 року спробував інституціоналізувати судові та арбітражні методи вирішення спорів, а Пакт Келлога-Бріана 1928 року оголосив війну поза законом як державну політику [3]. Крім того, Ліга Націй також передбачала створення постійного судового механізму врегулювання спорів у формі Постійної палати міжнародного правосуддя (ППМП), яка в кінцевому підсумку була створена поза рамками Ліги на основі незалежного Статуту. ППМП розглянула 29 спірних справ між державами і надала 27 консультативних висновків у період з 1922 по 1940 рік [3]. Хоча Ліга не змогла запобігти Другій світовій війні, її зусилля у зміцненні інституту мирного врегулювання спорів, створеного Гаазькими мирними конференціями 1899 і 1907 років, заслуговують на увагу. Ці заходи заклали основу для того, щоб у найближчому майбутньому Статут Організації Об'єднаних Націй прямо заборонив застосування сили (за винятком випадків, коли це дозволено) і встановив мирне врегулювання спорів як обов'язковий принцип міжнародного права.

Сьогодні загальноновизнано, що зобов'язання вирішувати спори мирним шляхом є юридично обов'язковим без винятків. Це зобов'язання є зобов'язанням поведінки, відповідно до якого всі держави мають вирішувати свої спори мирним шляхом, вільно обираючи відповідний метод на власний розсуд. Як основний принцип міжнародного права, мирне врегулювання спорів було кодифіковано в статті 2 (3) Статуту ООН, яка передбачає наступне: "Усі члени Організації вирішують свої міжнародні спори мирними засобами таким чином, щоб не піддавати загрози міжнародний мир, безпеку і справедливість". Ця стаття встановлює, що мирне врегулювання спорів між державами є необхідною умовою підтримання міжнародного миру і безпеки, реалізація якої можлива лише за умови, що держави вдаватимуться до механізмів врегулювання спорів, які забезпечують повагу до міжнародного миру і безпеки, відмовляючись від застосування сили або насильства в будь-якому вигляді.

Крім того, стаття 33 Статуту ООН визначає відповідні способи врегулювання спорів, які можуть бути застосовані державами. Стаття передбачає наступне: "Сторони в будь-якому спорі, продовження якого може загрожувати підтриманню міжнародного миру і безпеки, повинні насамперед шукати вирішення шляхом переговорів, обстеження, посередництва, примирення, арбітражу, судового розгляду, звернення до регіональних органів або угод чи іншими мирними засобами за власним вибором [4]. Стаття 33 не встановлює жодної ієрархії між засобами мирного врегулювання спорів, викладеними в цій статті. Таким чином, держави вільні застосовувати будь-які засоби, зазначені в статті 33, для врегулювання своїх спорів, включаючи комбінацію або поєднання цих методів для врегулювання своїх спорів, хоча як стверджується, переговори займають особливе місце в ієрархії механізмів врегулювання спорів. Хоча стаття 33 перераховує способи мирного врегулювання спорів, держави залишаються вільними у виборі або прийнятті механізму, не зазначеного в цьому переліку: "Усі члени Організації вирішують свої міжнародні спори мирними засобами таким чином, щоб не піддавати загрози міжнародний мир, безпеку і справедливість". Ця стаття встановлює, що мирне врегулювання спорів між державами є необхідною умовою для підтримання міжнародного миру і безпеки, реалізація якої можлива лише тоді, коли держави вдаються до механізмів врегулювання спорів, які забезпечують повагу до міжнародного миру і безпеки, відмовляючись від застосування сили або насильства будь-якого виду. Таким чином, добрі послуги визнаються як спосіб мирного врегулювання спорів, хоча вони не знаходять конкретної згадки в статті 33 Статуту ООН [4].

Спільне прочитання статей 2 (3) і 33 чітко вказує на те, що міжнародне право зобов'язує держави вирішувати спори мирним шляхом. Оскільки держави залишаються зобов'язаними

вирішувати свої спори мирним шляхом, їм надається свобода вирішувати такі спори мирними засобами, які вони вважають за доцільні. Міжнародний Суд ООН у справі про повітряний інцидент від 10 серпня 1999 року (Пакистан проти Індії) підтвердив цей принцип після того, як Суд зробив це у справі про військову та воєнізовану діяльність у Нікарагуа та проти Нікарагуа 1984 року (Нікарагуа проти Сполучених Штатів Америки) [5]. Слід зазначити, що в останній справі МС ООН підкреслив звичаєво-правову природу цього принципу і, на думку Алена Пелле, при правильному тлумаченні означає норму міжнародного права *jus cogens* [5].

Ключовим аспектом мирного врегулювання спорів у міжнародному праві є вільний вибір засобів, наданих державам для вирішення їхніх спорів. Безсумнівно, в міжнародному праві встановлено, що держави не можуть бути примушені передати спір на врегулювання за допомогою засобів, на які вони не давали своєї згоди. Згода держав має бути отримана вільно і може бути або добровільно взятим на себе зобов'язанням, або зобов'язанням, що виникає незалежно від будь-якого існуючого зобов'язання, за умови, що в усіх випадках згода, надана таким чином, повинна бути вільною від будь-якого примусу.

Таким чином, після створення Організації Об'єднаних Націй і, зокрема, включення статей 2 (3) і 33, в міжнародному праві були встановлені два фундаментальні принципи. По-перше, держави мають зобов'язання за міжнародним правом вільно вирішувати свої спори, а по-друге, держави користуються свободою вибору відповідних мирних засобів для врегулювання зазначених спорів без будь-якого зовнішнього впливу. Крім того, обидва ці імперативи мають важливе значення для підтримання миру, злагоди, безпеки та доброї волі між державами, що співіснують у різноманітні, і формують правову базу для світового порядку, заснованого на багатосторонності та міжнародному праві. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами 1970 року та Манільська декларація про мирне вирішення спорів 1982 року відіграли важливу роль у зміцненні м'якого права для мирного врегулювання міжнародних спорів і стали основними ініціативами Генеральної Асамблеї в цьому відношенні [6].

Переговори, безперечно, є найдавнішим механізмом врегулювання спорів, відомим людині. За визначенням Дюпона, вони розуміються як процес, в якому дві або більше сторін взаємодіють одна з одною для узгодження своїх конфліктуючих інтересів з метою пошуку взаємоприйнятного рішення [7]. Це один із засобів врегулювання спорів, згаданих у статті 33 Статуту ООН, і зазвичай вважається першим етапом будь-якого процесу врегулювання спорів. Будучи економічно ефективним методом врегулювання спорів, переговори також надають сторонам значну гнучкість, водночас забезпечуючи їм контроль над процесом, залишаючись при цьому найменш технічним з усіх механізмів врегулювання спорів. У міжнародних відносинах поняття "переговори" розуміють у трьох сенсах. По-перше, як обговорення питань, що становлять взаємний інтерес. По-друге, як засіб кодифікації та прогресивного розвитку міжнародного права і, нарешті, як засіб врегулювання спорів [7]. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 53/101 "Принципи та керівні положення міжнародних переговорів" забезпечує загальні, невичерпні рамки для проведення переговорів, корисні для належного ведення процесу відповідно до статей 2 (3) і 33 Статуту ООН. Серед інших аспектів, резолюція підкреслює, що переговори повинні проводитися добросовісно, наголошуючи на важливості підтримки конструктивної атмосфери під час переговорного процесу і необхідності для сторін утримуватися від поведінки, яка може зашкодити прогресу в цьому процесі. Важливість переговорів як механізму врегулювання спорів була підкреслена в Манільській декларації, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН у 1982 році. У резолюції згадується гнучкий та ефективний характер переговорів як процесу врегулювання спорів [7]. Постійна палата міжнародного правосуддя у справі про вільні зони Верхньої Савойї та справі Гекс підкреслила, що судове врегулювання міжнародних спорів є альтернативою більш дружнім і прямим методам врегулювання спорів, і саме Суд повинен сприяти таким заходам врегулювання спорів, коли це можливо і сумісно зі Статутом [7]. Не менш важливо, що МС ООН заохочує сторони вдаватися до переговорів навіть під час розгляду справи, що

свідчить про важливість та довготривалу актуальність переговорів як первинного механізму врегулювання спорів між державами [7].

Важливість розслідування як механізму врегулювання спорів полягає в тому, що більшість спорів зрештою ґрунтується на фактах, і необхідність об'єктивного встановлення фактів стає важливою для їх мирного врегулювання. Таким чином, розслідування є особливим способом врегулювання спорів, оскільки воно спрямоване на об'єктивне встановлення фактів, знання яких в кінцевому підсумку допоможе процесу врегулювання спору. Процес розслідування може здійснюватися незалежним органом або в рамках домовленості з належним представництвом обох сторін спору. Орган, який проводить розслідування, може, окрім встановлення фактів, оцінювати докази з метою надання правової оцінки питання за умови згоди всіх сторін спору [8]. Це, по суті, означає, що комісія з розслідування виконує як виконавчу, так і судову роль. Прикладом такого органу може бути Міжнародна слідча комісія у зв'язку з інцидентом у Доггер-банку (Велика Британія проти Росії), на яку було покладено відповідальність за встановлення фактів відповідно до положень Конвенції I у Заключному акті Першої Гаазької мирної конференції [8]. Гаазькі конвенції 1899 і 1907 років у статті 9 вимагали створення Міжнародної слідчої комісії для врегулювання розбіжностей у поглядах на фактичні питання. Крім того, Брайанські договори (1913-14 рр.) і Гондрівський договір 1923 р. передбачали створення постійного органу для розслідування, що було кроком вперед порівняно зі спеціальними органами, передбаченими двома Гаазькими конвенціями. Відповідно до статті 33 Статуту ООН, розслідування передбачено як засіб мирного врегулювання спорів. Генеральна Асамблея ООН доручила Генеральному секретарю провести дослідження щодо ролі встановлення фактів у міжнародному праві та прогресивних змін у цій сфері. Доповідь Генерального секретаря, яка вийшла в 1964 році, всебічно висвітлювала практику держав і практику міжнародних організацій з цього питання, а також визначила місце встановлення фактів як механізму врегулювання спорів у різних договорах [8].

Як засіб мирного врегулювання спорів, медіація полягає в наданні допомоги сторонам у досягненні вирішення спору за допомогою третьої сторони, відомої як "медіатор". Це один із "дипломатичних" засобів врегулювання спорів, згаданих у статті 33, і, як і інші способи врегулювання спорів, медіація вимагає обов'язкової згоди сторін, яка може бути надана на спеціальній основі або відповідно до договірної положення, що передбачає те саме. Метою медіації є допомога сторонам у досягненні мирного врегулювання спору. У цьому сенсі медіатор є незалежною третьою стороною, яка активно взаємодіє зі сторонами для з'ясування та уточнення фактів, що стосуються справи, і в процесі цього висуває відповідні пропозиції щодо врегулювання спору. Активне та ініціативне залучення медіатора як третьої сторони для врегулювання спору у спосіб, прийнятний для всіх сторін спору, відрізняє медіацію від інших способів врегулювання спорів [9]. Конкретна роль медіатора може змінюватися залежно від фактів та обставин кожної справи. У більшості випадків посередник допомагає сторонам зібратися разом і створити основу для переговорного процесу. Посередник може також виступати в ролі фасилітатора, який допомагає знизити політичну напруженість між сторонами, забезпечуючи їхню участь у процесі врегулювання у спосіб, що відповідає інтересам обох сторін. Крім того, посередник може намагатися зрозуміти позицію обох сторін, активно взаємодіючи з ними, що полегшить йому/їй пошук рішень, які можуть бути прийнятними для всіх сторін. Враховуючи дипломатичний або політичний характер медіації, будь-яке рішення, запропоноване медіатором, не є обов'язковим до виконання, і сторони зберігають абсолютний контроль над процесом врегулювання. Конфіденційність є ключовим аспектом процесу медіації, і будь-яка заява або думка, прийнята в процесі медіації, як правило, не є прийнятною в арбітражних і судових процесах, які згодом можуть бути розпочаті [9].

Примирення є дипломатичним/політичним засобом врегулювання спорів, згаданим у статті 33. Це формальний процес, в якому група експертів або комісія, призначена сторонами, прагне зрозуміти суть спору та запропонувати конкретні рішення, спрямовані на його вирішення. Хоча примирення не є обов'язковим механізмом врегулювання спорів, воно

відрізняється від інших механізмів врегулювання спорів тим, що орган примирення прагне досягти конкретного вирішення спору, яке може бути запропоноване сторонам. У цьому сенсі примирення як процес знаходиться між суто політичними способами врегулювання спорів, такими як переговори та медіація, та обов'язковими формами врегулювання спорів, такими як арбітраж та судовий розгляд, і навіть може передбачати застосування права при формулюванні "звіту", хоча він залишається необов'язковим для сторін [10]. Крім того, під час примирення сторони, як правило, погоджуються підтримувати статус-кво, не погіршуючи ситуацію, та співпрацювати з погоджувальною групою та її зусиллями для досягнення врегулювання. Резолюція Інституту міжнародного права 1961 року та Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 1995 року про примирення визначили важливість примирення як процесу врегулювання спорів [10].

Примирення передбачено як засіб врегулювання спорів у різних багатосторонніх договорах, включаючи, серед іншого, Віденську конвенцію про право міжнародних договорів 1969 року, Віденську конвенцію про представництво держав у їхніх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру 1975 року, Віденську конвенцію про правонаступництво держав щодо договорів 1978 року та Віденську конвенцію про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 року [11].

Добрі послуги є унікальним способом врегулювання спорів, враховуючи той факт, що він не згадується в Статті 33. Тим не менш, його цінність як механізму врегулювання спорів є загальноновизнаною. Добрі послуги – це метод врегулювання спорів, коли нейтральна третя сторона, яка має високий статус і повагу, завдяки своєму авторитету намагається вплинути на сторони, щоб вони прагнули до врегулювання спору шляхом переговорів, не беручи участі в самому процесі. Серед інших дипломатичних методів врегулювання спорів, що передбачають участь третьої сторони, добрі послуги є одним з тих, де третя сторона відіграє дуже скромну роль. Хоча вони не є обов'язковими в будь-якій формі, вони мають сильний вплив на сторони, враховуючи моральну силу, яка виникає завдяки довірі до третьої сторони та її зусиллям у взаємодії зі сторонами конфлікту [12].

Арбітраж – це судовий механізм врегулювання спорів, який є одним із засобів мирного врегулювання спорів, зазначених у статті 33. Поряд із судовим врегулюванням, це єдиний інший спосіб врегулювання спорів, передбачений статтею 33, який є обов'язковим для сторін. Таким чином, арбітраж не є політичним або дипломатичним засобом вирішення спорів, а є судовим або правовим засобом вирішення спорів, де результат є обов'язковим для сторін і досягається суворо на основі закону та його застосування до спору. Хоча і арбітраж, і судове врегулювання є обов'язковими засобами врегулювання спорів, між ними існують суттєві відмінності. В арбітражі трибунал, уповноважений виносити рішення, обирається сторонами за взаємною згодою, при цьому сторони домовляються про право, яке буде застосовуватися. Створений таким чином трибунал може бути спеціальним або створеним для певного класу спорів, на відміну від судового врегулювання, де сторони здебільшого виступають перед постійними трибуналами, створеними на підставі багатосторонніх договорів, і представляють свої справи перед постійними суддями, обраними державами-членами, які є сторонами відповідного багатостороннього договору, на постійній основі. Крім того, в арбітражному провадженні розгляд справи відбувається в закритому режимі і є абсолютно невідконтрольним третім сторонам, які практично не мають жодного впливу на хід розгляду. Це контрастує з прийняттям судових рішень, де інтереси третіх сторін можуть набувати значення, і вирок може бути винесений, коли такі інтереси враховані або серйозно розглянуті [13]. Договір Джея 1794 року, укладений між Великою Британією та Сполученими Штатами, вважається першим договором сучасності, який передбачав арбітраж як засіб мирного врегулювання спорів. На думку Чарльза Х. Брауера, цей договір став першим серйозним поштовхом до визнання арбітражу як механізму врегулювання спорів [13]. За цим послідувало створення Алабамського трибуналу з розгляду позовів та його рішення, яке надало нового імпульсу концепції арбітражу як засобу вирішення міждержавних спорів, і, нарешті,

Гаазькі конвенції 1899 та 1907 років, які інституціоналізували арбітраж як механізм врегулювання спорів у сучасному світі. Після того, як Гаазька конвенція I 1899 року створила Постійну палату третейського суду (ППТС), сучасний арбітраж став справжнім явищем.

Судове врегулювання є засобом мирного вирішення спорів, згаданих у статті 33. Поява сучасного судового врегулювання в міжнародному праві розпочалася зі створенням Постійної палати міжнародного правосуддя (ППМП), а згодом, після підписання та ратифікації Статуту ООН, її було замінено Міжнародним судом (МС), також відомим як "Світовий суд". Судове врегулювання міждержавних спорів у міжнародному праві завжди ґрунтується на згоді держав. Як зазначалося раніше, відмінною рисою арбітражу та судового врегулювання від інших політичних/дипломатичних способів врегулювання спорів є обов'язковий характер їхніх рішень/рішень. Однак жодну державу не можна примусити передати спір на судовий розгляд без її згоди, і те саме стосується юрисдикції Міжнародного Суду ООН [14].

Примусова юрисдикція Міжнародного Суду ООН ґрунтується виключно на згоді сторін. Єдиним справжнім прикладом загального визнання судового врегулювання міжнародних спорів на міжнародному рівні є система врегулювання спорів СОТ, яка створює механізм обов'язкового врегулювання спорів під егідою Угоди СОТ. Інші галузі міжнародного права, такі як морське право, міжнародне екологічне право та міжнародне інвестиційне право, серед іншого, мають різні механізми врегулювання спорів відповідно до статті 33. Однак жоден з цих механізмів не наділяє міжнародний судовий орган "обов'язковою юрисдикцією" без добровільної згоди держав на приєднання до такого механізму.

Міжнародний суд ООН, розташований у Гаазі, є головним судовим органом Організації Об'єднаних Націй, як це передбачено статтею 92 Статуту ООН. МС ООН був в основному створений за зразком Міжнародної постійної палати з питань правосуддя (ППМП). Як створення Організації Об'єднаних Націй, МС ООН є невід'ємною частиною системи ООН і працює відповідно до свого Статуту, який, у свою чергу, є частиною Статуту ООН. Таким чином, Суд у своїй судовій ролі пов'язаний Статутом ООН і зобов'язаний втілювати в життя положення Статуту ООН, а також цілі та принципи Організації Об'єднаних Націй. Стаття 36 (1) Статуту Міжнародного Суду ООН наділяє Суд компетенцією вирішувати всі справи, передані йому сторонами. Як і у випадку з усіма міжнародними судовими органами, юрисдикція суду ґрунтується на згоді сторін [14].

Висновок. Принцип вирішення міжнародних спорів мирними засобами є одним з основних принципів міжнародного права, спрямований на запобігання конфліктам та розв'язання існуючих суперечностей без застосування сили. Однак, при реалізації цього принципу можуть виникати певні проблемні аспекти, такі як: невідповідність інтересів сторін: у складних міжнародних спорах може бути важко досягти консенсусу між зацікавленими сторонами щодо мирного вирішення конфлікту через різницю у поглядах та інтересах; відсутність ефективних механізмів врегулювання спорів: деякі країни можуть ухилитися від мирного вирішення спору через недоліки в міжнародних механізмах медіації чи арбітражу; недотримання сторонами своїх зобов'язань: іноді одна зі сторін може порушити угоду про мирне вирішення спору, що може призвести до подальшого загострення конфлікту.

Загалом, для успішної реалізації принципу вирішення міжнародних спорів мирними засобами, необхідно забезпечувати ефективну платформу для діалогу, підтримувати прозорість та взаємодію між сторонами, а також сприяти виробленню довгострокових рішень, спрямованих на підтримання миру та стабільності.

Список використаних джерел:

1. Миколаєнко Я.Ю. Гаазькі конвенції 1899 та 1907 рр. про мирне вирішення міжнародних суперечок. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/4741/1/%D0%93%D0%90%D0%90%D0%97%D0%AC%D0%9A%D0%86%20%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%92%D0%95%D0%9D%D0%A6%D0%86%D0%87%201899%20%D0%A2%D0%90%201907%20%D0%A0%D0%A0.pdf>

2. Lorna Lloyd. "The League of Nations and the Settlement of Disputes." *World Affairs* 157, no. 4 (1995): 160-74. Accessed January 22, 2021. URL: <http://www.jstor.org/stable/20672432>.
3. League of Nations, Protocol for the Pacific Settlement of International Disputes, 2 October 1924, available at: URL: <https://www.refworld.org/docid/40421a204.html> [accessed 22 January 2021] and URL: <https://www.britannica.com/event/Kellogg-Briand-Pact>, accessed on 22 January 2021.
4. Ruth Lapidoth, 'Good Offices by Ruth Lapidoth' (2006), Max Planck Encyclopedia of International Law, Oxford Public International Law. URL: https://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2902&context=faculty_publications.
5. Alain Pellet, 'Peaceful Settlement of Disputes' (2013), Max Planck Encyclopedia of International Law. URL: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e70?prd=EPIL>.
6. Valerie Rosoux, 'Theories of Negotiation and International Adjudication' (2019), Max Planck Encyclopedias of International Law, Oxford Public International Law. URL: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-mpeipro/e3779.013.3779/law-mpeipro-e3779>.
7. Kari Hakapaa, 'Negotiation' (2013), Max Planck Encyclopedia of International Law, Oxford Public International Law. URL: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e67?prd=EPIL>.
8. Agnieszka Jachec-Neale, 'Fact Finding' (2011), Max Planck Encyclopedia of International Law, Oxford Public International Law. URL: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e27?prd=EPIL>.
9. Francisco Orrego Vicuña, 'Mediation' (2010), Max Planck Encyclopedia of International Law, Oxford Public International Law. URL: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e61?prd=MPIL>.
10. Jean-Pierre Cot, 'Conciliation' (2006), Max Planck Encyclopedia of International Law, Oxford Public International Law. URL: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e20?prd=EPIL>.
11. Charles H Brower II, 'Arbitration' (2007), Max Planck Encyclopedia of International Law, Oxford Public International Law. URL: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e11?prd=MPIL>.
12. Michael Aondona Chiangi, 'Application of the Dispute Resolution Mechanisms of International Law to Environmental Disputes' (December 15, 2019). Available at SSRN: URL: <https://ssrn.com/abstract=3504227> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3504227>.
13. Гарбар К. Д. Міжнародний спір: поняття та способи вирішення. Молодіжний науковий юридичний форум: матеріали II Міжнар.наук.-практ. конф. до Дня науки, м. Київ, 16-17 трав. 2019 р / Вектор, Тернопіль, 2019. С. 62–65.
14. Демидов Д. Поняття та види мирних засобів вирішення міжнародних спорів. Scientific Collection «InterConf». 2022. № 51. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conferenceproceeding/article/view/926>

